

3. Макогон Ю. В. Зовнішній борг України на сучасному етапі економічної кризи. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2016. № 13. С. 108–113.
4. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 05.04.2018).
5. Бюджетний кодекс України № 2456-17, поточна редакція від 01.01.2018 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення: 05.04.2018).
6. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: www.minfin.gov.ua/ (дата звернення: 05.04.2018).
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua (дата звернення: 05.04.2018).

REFERENCES

1. Petrychko, M.M. (2015), "Budget policy of Ukraine: realities and prospects", *Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnoho universytetu*, vol. 1(3), pp. 247–252.
2. Sak, T.V. (2013), "Economic security of Ukraine: concept, structure, main trends", *Innovatsiina ekonomika*, vol. 6, pp. 336–340.
3. Makohon, Yu.V. (2016), "External debt of Ukraine at the present stage of the economic crisis", *Ekonomichnyi visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy "Kyivskiy politekhnichnyi instytut"*, vol. 13, pp. 108–113.
4. Web site of National Bank of Ukraine, available at: <https://bank.gov.ua> (access April 05, 2018).
5. Budget Code of Ukraine, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (access April 05, 2018).
6. Web site of Ministry of Finance of Ukraine, available at: www.minfin.gov.ua (access April 05, 2018).
7. Web site of State Statistics Service of Ukraine, available at: www.ukrstat.gov.ua (access April 05, 2018).

УДК 336.6

ШЛЯХИ ФІНАНСОВОГО ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВ

Птіцина Л.А., к.е.н., викладач, Мордвінова І.О., викладач вищої категорії

*Запорізький національний університет
Україна, 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66*

larisapticina2@gmail.com

Стаття присвячена пошуку шляхів фінансового оздоровлення та запобігання банкрутства підприємств різних форм власності та з різними організаційними структурами. У статті досліджено думки різних науковців та фахівців щодо проведення діагностики фінансового стану підприємства, шляхів подолання критичних ситуацій та антикризового управління. Під час проведення дослідження встановлено, що загальна кількість наукових підходів розподіляється на кілька підгруп, які, своєю чергою, працюють за такими напрямками як: дослідження проблеми виникнення кризового стану, пошук шляхів запобігання банкрутству та інструменти антикризового управління. З метою заповнення певних прогалин в існуючих наукових надбаннях у межах статті: розроблено заходи попередження кризи та банкрутства на кожному етапі антикризового управління, запропоновано порядок проведення діагностики банкрутства, представлено власне бачення розрахунку коефіцієнта ефективності фінансового оздоровлення, практичне застосування якого допоможе не тільки обрати ефективні методи й інструменти виходу з кризової ситуації, а й визначити доцільність їх застосування. Автори пропонують проводити діагностику не окремого фінансового сегмента підприємства, а декількох, найбільш впливових, що пов'язані між собою в певній залежності. А саме запропоновано проводити діагностику банкрутства за такими напрямками: фінанси, маркетинг, управління організацією, персонал, виробництво, інвестиції, ринок і конкуренція, зв'язки з громадськістю та персоналом як в межах підприємства так і за ними, інформаційні потоки. На думку авторів, діагностика саме таких сегментів дозволить вчасно виявити підвищення неефективності управління підприємством взагалі, а також виникнення ризиків банкрутства.

Ключові слова: фінансове оздоровлення підприємства, банкрутство, антикризове управління, діагностика фінансового стану.

ПУТИ ФИНАНСОВОГО ОЗДОРОВЛЕНИЯ И ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ БАНКРОТСТВА ПРЕДПРИЯТИЙ

Птицына Л.А., к.э.н., Мордвинова И.А., преподаватель высшей категории

*Запорожский национальный университет
Украина, 69002, г. Запорожье, ул. Жуковского, 66*

Статья посвящена поиску путей финансового оздоровления и предупреждения банкротства предприятий разных форм собственности и с различными организационными структурами. В статье исследованы мнения различных ученых и специалистов по проведению диагностики финансового состояния предприятия, путей преодоления критических ситуаций и антикризисного управления. При проведении исследования установлено, что общее количество научных подходов распределяется на несколько подгрупп, которые, в свою очередь, работают по таким направлениям: исследование проблемы возникновения кризисного состояния, поиск путей предотвращения банкротства и инструменты антикризисного управления. С целью заполнения определенных пробелов в существующих научных достижениях в рамках статьи: разработаны меры предупреждения кризиса и банкротства на каждом этапе антикризисного управления, предложен порядок проведения диагностики банкротства, представлено собственное видение расчета коэффициента эффективности финансового оздоровления, практическое применение которого поможет не только выбрать эффективные методы и инструменты выхода из кризисной ситуации, но и определить целесообразность их применения. Авторы предлагают проводить диагностику не отдельного финансового сегмента предприятия, а нескольких, наиболее влиятельных, которые связаны между собой в определенной зависимости. В частности, предлагается проводить диагностику банкротства по следующим направлениям: финансы, маркетинг, управление организацией, персонал, производство, инвестиции, рынок и конкуренция, связи с общественностью и персоналом в пределах предприятия, так и за ними, информационные потоки. По мнению авторов, диагностика именно таких сегментов позволит вовремя выявить повышение неэффективности управления предприятием в целом, а также возникновения рисков банкротства.

Ключевые слова: финансовое оздоровление предприятия, банкротство, антикризисное управление, диагностика финансового состояния предприятия.

WAYS OF FINANCIAL REHABILITATION AND PREVENTION OF ENTERPRISES BANKRUPTCY

Ptitsyna L.A, Ph.D., teacher, Mordvinova I.A, teacher of the highest category

*Zaporizhzhya National University
Ukraine, 69600, Zhukovsky str., 66, Zaporizhzhya*

The article is devoted to the search for ways of financial recovery and prevention of bankruptcy of enterprises of various forms of ownership and with various organizational structures. The article examines the opinions of various scientists and specialists in the diagnosis of the financial condition of the enterprise, ways to overcome critical situations and crisis management. The study found that the total number of scientific approaches is divided into several subgroups, which, in turn, devote their work in such areas as: research on the problem of the emergence of a crisis, search for ways to prevent bankruptcy and tools for crisis management. In order to fill certain gaps in the existing scientific achievements, within the framework of the article: measures were developed to prevent crisis and bankruptcy at each stage of crisis management, proposed the procedure for conducting bankruptcy diagnostics, presents its own vision for calculating the efficiency of financial recovery, the practical application of which will help not only select effective methods and tools for overcoming the crisis situation, but also to determine the feasibility of their application. In the article, the authors proposed to diagnose not a separate financial segment of the enterprise, but several, the most influential ones, which are linked together in certain dependence. In particular, it is proposed to conduct bankruptcy diagnostics in the following areas: finance, marketing, organization management, personnel, production, investment, market and competition, public relations and personnel within the enterprise, and behind them, information flows. In the opinion of the authors of diagnostics, it is these segments that will allow revealing in time the increase of inefficiency in the management of the enterprise as a whole, as well as the emergence of risks of bankruptcy.

Key words: financial recovery of the enterprise, bankruptcy, crisis management, diagnostics of the financial condition of the enterprise.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У будь-якому суспільстві, як у цілісній системі, так і в окремих його сферах, час від часу відбуваються кризові явища, які загрожують існуванню самої системи. Погіршення фінансових результатів діяльності підприємства, а також нездатність отримання прибутку й оплати кредиторської заборгованості є ознаками виникнення кризової ситуації та можуть призвести до банкрутства. Основним способом виживання підприємства в таких умовах є

пошук ефективних шляхів фінансового оздоровлення й антикризове управління, яке повинно ґрунтуватися на розробці комплексу заходів, спрямованих на вихід з банкрутства і подолання неплатоспроможності. Сучасна економіка держави перебуває в глибокій кризі, що зумовлено негативними тенденціями в соціальному та політичному житті. Вплив внутрішніх і зовнішніх ризиків досить часто завершується глибокою кризою підприємства, його банкрутством і ліквідацією. Тому сьогодні розробка нових підходів до інструментів фінансового оздоровлення і профілактики кризових явищ є передумовою становлення й підвищення темпів зростання як національної економіки загалом, так і окремих її сегментів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

У науковій економічній літературі проблема пошуку ефективних інструментів і шляхів фінансового оздоровлення і запобігання банкрутству, а також впливу ризиків на діяльність підприємств розглядається не вперше. Загальні тенденції опублікованих праць можна розбити на кілька груп: дослідження проблем виникнення кризи і банкрутства [1, 3, 4, 5]; пошук шляхів запобігання банкрутству та фінансового оздоровлення [2, 7]; заходи та інструменти антикризового управління [6, 8, 9].

Сьогодні вітчизняні вчені звертаються до досвіду зарубіжних колег для розробки ефективних шляхів протидії кризі та банкрутству підприємств. Так, Е. А. Файншмідт, Т. В. Юр'єва [7] відзначають використання нових типів антикризового управління й визначення тактики виходу з кризової ситуації. Цікава нова праця американського вченого й економіста Насима Ніколаса Талеба «Антикрихкість» [6], у якій він пропонує розглядати ризики як нові можливості для підприємств, переломні моменти, без яких неможливо досягти економічного зростання. Необхідно зауважити, що незалежно від сформованої спільної думки щодо антикризового управління в наукових джерелах трапляються й суперечності. Так, А. Чернова [8], обґрунтовуючи першочерговість заходів по виходу з кризи, заперечує необхідність проведення заходів щодо її попередження, тоді як Ю. В. Калюжна [1] бачить найбільшу ймовірність виходу з банкрутства саме на стадії діагностики. Усе це дозволяє вивчати ще глибше кризові ситуації й шукати шляхи фінансового оздоровлення та запобігання банкрутству. Систематизація і узагальнення вітчизняного й зарубіжного досвіду необхідні для розробки нових підходів до досліджуваної проблеми.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Для вирішення встановлених проблем та певних прогалин у наукових дослідженнях метою написання статті є дослідження основних підходів до пошуку шляхів фінансового оздоровлення та запобігання банкрутства підприємств. Для досягнення мети статті встановлено такі завдання: розробити заходи попередження кризи та банкрутства на кожному етапі антикризового управління; запропонувати порядок проведення діагностики банкрутства; запропонувати власне бачення розрахунку коефіцієнта ефективності фінансового оздоровлення, практичне застосування якого допоможе не тільки обрати ефективні методи й інструменти виходу з кризової ситуації, а й визначити доцільність їх застосування.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Економічна діяльність промислових підприємств усього світу передбачає виникнення певних ризиків, кризових явищ, нестабільності діяльності і т.ін. Оскільки будь-яка держава зацікавлена в максимальному збереженні підприємств як великого, так і середнього (малого) бізнесу, виникає особлива потреба в пошуку шляхів фінансового оздоровлення економічної діяльності та запобігання банкрутству підприємств. Саме дослідження існуючих підходів і пропозицій у світовій практиці щодо пошуку ефективних інструментів і заходів щодо фінансового оздоровлення й попередження банкрутства і є основною метою нашого дослідження.

Практика показує, що успішність діяльності підприємства, зокрема і фінансово-господарська, залежить від стратегічної спрямованості (70%), ефективності оперативного управління (20%) і від якості виконання поставлених поточних завдань (10%).

Стратегічна спрямованість своєю чергою включає вирішення таких питань, як: вибір найкращих варіантів розвитку діяльності підприємства; оптимізація політики капіталовкладень; досягнення довгострокових конкурентних переваг; підвищення якості стратегічного аналізу; реальність стратегічного планування; підвищення рівня реалізації стратегічних завдань.

Необхідно зауважити, що саме неправильно обрана стратегія діяльності підприємства спричиняє неефективність управлінських рішень при виконанні тих чи інших завдань, у результаті цього підприємство з часом втрачає свої капітали і стає неплатоспроможним перед кредиторами.

Банкрутство підприємств – це наслідок настання глибокої фінансової кризи, який своєю чергою є переломним етапом функціонування будь-якої системи підприємства. На цьому етапі діяльність підприємства є вразливою, менш стійкою і підпадає під вплив безлічі чинників, як внутрішніх, так і зовнішніх.

Банкрутство може наздогнати підприємства і малого бізнесу, і світових гігантів. За статистичними даними за останні 10 років втратили мільярди активів та оголосили себе банкрутами такі найбільші підприємства як: Lehman Brothers Holdings Inc (володіла понад \$600 млрд); Банк Washington Mutual (понад \$327 млрд); General Motors Company (\$91 млрд); CIT Group, Inc (\$71 млрд); Chrysler Group LLC (\$39 млрд); Thornburg Mortgage. INC (понад \$ 36 млрд); Refco (понад \$ 33 млрд); «IndyMac» (понад \$ 32 млрд); General Growth Properties (понад \$ 29 млрд); LyondellBasell Industries (LBI) (понад \$ 29 млрд); New Century Financial Corporation (понад \$ 26 млрд); Delta Air Lines, Inc. (понад \$ 21 млрд) [4].

У зв'язку з постійним збільшенням збанкрутілих підприємств все більшого поширення набуває таке поняття, як антикризове управління, яке характеризується специфічними цілями і функціями. Досягнення цілей антикризового управління залежить від своєчасності визначення кризи, що своєю чергою залежить від правильності вибору інструментарію діагностики банкрутства, раннього попередження та реагування. При цьому необхідно приділити особливу увагу причинно-наслідковому аналізу фінансової кризи, який, насамперед, повинен бути спрямований на ідентифікацію внутрішніх і зовнішніх чинників її виникнення, на визначення виду кризи і її стадії в певний момент часу.

Проведення діагностики є одним з перших шляхів не тільки виведення підприємства з кризової ситуації, а й фінансового оздоровлення загалом. У працях видатних економістів термін діагностика використовується в такому контексті: «визначення і вивчення ознак, які характеризують стан об'єкта, з метою запобігання можливих відхилень і порушень нормального режиму роботи (діяльності)» [1].

Виділяють такі види діагностики: *внутрішня* (проводиться з ініціативи керівництва підприємства і його власників); *зовнішня* (ініціатором проведення можуть бути як кредитори підприємства, з метою визначення своєї позиції щодо найбільш відповідного типу поведінки, так і потенційні інвестори, які вирішують інвестувати свої кошти в розвиток підприємства).

Проведення діагностики фінансового стану підприємства сприяє підвищенню швидкості та якості реагування на вплив екзогенних й ендогенних факторів по відношенню до підприємства.

Світові вчені покладають 1/3 провини за банкрутство на екзогенні фактори і 2/3 – на ендогенні. Однак сучасні реалії вітчизняної політичної та економічної нестабільності, інфляційні процеси і т.ін. слід віднести до найбільш значних чинників, що руйнують фінансову стабільність підприємств [9].

Оскільки криза на підприємстві охоплює всі сфери діяльності, на нашу думку, діагностику необхідно проводити відповідно до сегментів, що мають найбільший вплив. А саме: фінанси, маркетинг, управління організацією, виробництво, інвестиції, ринок і конкуренція, зв'язки з громадськістю та персоналом, інформаційні потоки (рис.1.).

Аналіз фінансового стану підприємства відіграє вирішальну роль при виборі шляхів фінансового оздоровлення підприємства.

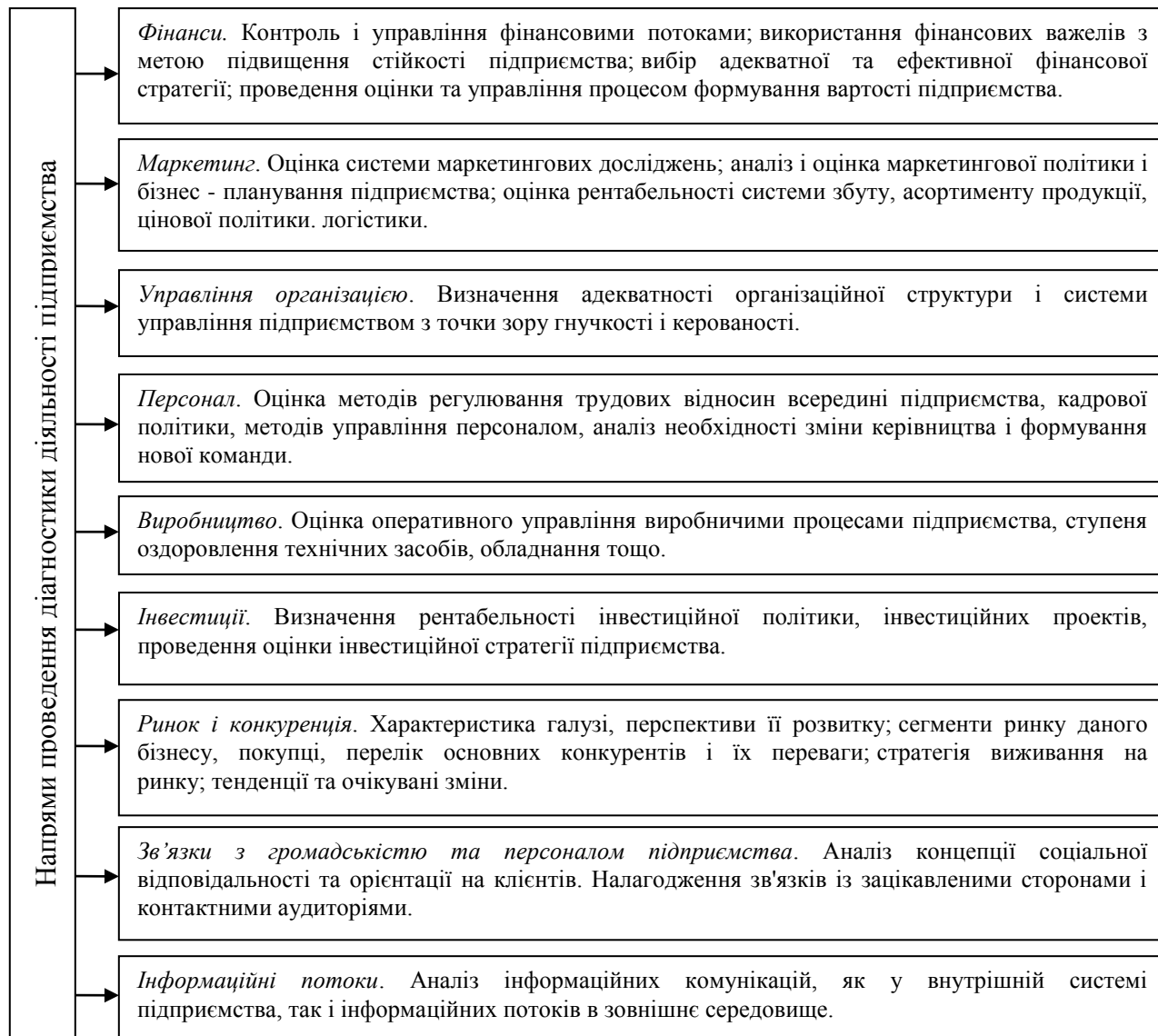

Рис. 1. Напрями проведення діагностики діяльності підприємства

Основною метою проведення фінансового аналізу діяльності підприємства є оцінка співвідношення витрат і доходів за певний період часу. Сукупні результати оцінки, своєю чергою, створюють певну базу, необхідну для аналізу результатів фінансової діяльності, продуктивності, платоспроможності.

У процесі проведення фінансового аналізу діяльності підприємства виділяють кілька етапів роботи: 1) фінансовий аналіз в умовах сталого і платоспроможного стану минулих періодів (ретроспективний планово-аналітичний аналіз); 2) аналіз окремих сегментів фінансової діяльності, а також проектів з підвищеними ризиками (фінансовий аналіз за сегментами); 3) фінансовий аналіз майбутніх періодів з урахуванням виникнення надзвичайних умов (перспективний аналіз в умовах найгіршого стану фінансово-господарської діяльності). Представлені етапи дозволяють оцінити ефективність роботи на даний період, виявити

слабкі місця й фактори, що вплинули на виникнення певних ризиків, а також підготуватися до миттєвого реагування на виникнення надзвичайних умов.

На думку вчених-економістів, найбільш ефективним інструментом запобігання банкрутству підприємства є систематичний фінансовий аналіз [2]. Такий аналіз є набором певних показників, розрахунків і оцінок яких дозволить побачити найбільш чітку картину результатів фінансово - господарської діяльності. До найбільш поширених відносяться показники: фінансового левериджу, прибутковості, ліквідності, та ін. [1-9].

Після проведення діагностики всіх сфер діяльності підприємства, виходячи з отриманих результатів дослідження і виявлених причин можливого погіршення фінансово-господарської ситуації, перед керівництвом стоїть завдання вибору інструментів вирішення проблем, що виникли.

Доцільно зауважити, що на даний момент не існує єдиної думки з приводу визначення конкретних шляхів фінансового оздоровлення. Деякі автори розглядають лише антикризове управління, інші – фінансовий аналіз та шляхи подолання банкрутства. Аналіз основних підходів дозволяє узагальнити існуючі, виділити основні і сформулювати власні погляди на вирішення проблеми попередження фінансової кризи на ранній стадії, що й становить достовірність цього дослідження.

Дослідження досвіду вітчизняних і зарубіжних підприємств показує, що ефективність процедур фінансового оздоровлення підприємства залежить від правильності обраної тактики дій. У світовій практиці існує 2 види тактики: захисна (проведення заходів, спрямованих на підвищення ділової активності підприємства, скорочення виробництва, максимальне використання внутрішніх ресурсів, зміни в кадровій політиці, скорочення кредиторської заборгованості перед постачальниками) і наступальна (передбачає не тільки оперативне втручання, а й стратегічне). У випадку наступальної тактики змінюється стратегія діяльності підприємства, що досягається завдяки проведенню таких заходів як: вихід на нові ринки збуту продукції; завищення цін; модернізація виробництва; оновлення основних фондів; впровадження перспективних технологій; оновлення асортименту продукції, що випускається [1, 3, 4, 5, 7].

Додатковими шляхами пошуку запобігання банкрутства, відновлення платоспроможності підприємств, а також варіантами вирішення фінансових проблем виступають: державна фінансова підтримка підприємств; фінансова допомога від інших підприємств (підприємства-партнери, підприємства, які володіють контрольним пакетом акцій, кредитори і т.д.); продаж дочірніх організацій, філій, незавершеного будівництва, часткою в капіталі інших підприємств і т.п.; реструктуризація боргів, переклад короткострокових позик у довгострокові позики та іпотеки; інвентаризація активів; оптимізація дебіторської заборгованості і зниження витрат на виробництво; продаж зайвого устаткування та залишків готової продукції; вдосконалення організації праці.

У будь-якому випадку під час вибору тактики фінансового оздоровлення економічної діяльності підприємства необхідно враховувати певні ризики, які завжди виникають при внесенні будь-яких змін.

Для визначення рівня впливу обраних інструментів і заходів фінансового оздоровлення, а також зниження ризиків зазначених збитків у розмірі понад передбачуваного, автори розробили формули розрахунку коефіцієнта ефективності фінансового оздоровлення:

$$\text{КЕФО} = \text{ОП} - \text{Рзаг}, \quad (1)$$

де КЕФО – коефіцієнт ефективності фінансового оздоровлення;

ОП – очікуваний прибуток;

Рзаг – загальна сума витрат.

$$P_{заг} = BP + \Phi\P + З, \quad (2)$$

де BP – внутрішній резерв;

З – витрати на реалізацію заходів фінансового оздоровлення.

Дослідження проблематики пошуку шляхів фінансового оздоровлення підприємств і запобігання банкрутству, як у вітчизняній практиці, так і в світовій, показало, що основна увага приділяється ситуації, коли вже настала криза і майже не розглядаються шляхи його запобігання з мінімальними втратами. Представлені формули розрахунку ефективності заходів з фінансового оздоровлення та запобігання банкрутства є науковою новизною, оскільки до цього часу не наводилися в наукових працях і публікаціях. Практичне застосування даних показників на підприємстві допоможе не тільки вибрати ефективні методи виходу з ситуації, що склалася, а й визначити доцільність їх застосування.

Формули розрахунку коефіцієнта ефективності фінансового оздоровлення є універсальними і підходять для застосування на будь-яких підприємствах, як великих, так і малих, як вітчизняних, так і іноземних.

ВИСНОВКИ

У нашій державі на сучасному етапі об'єктивно склалися умови порушення діяльності підприємств. Кризовий стан проявляється в тому, що погіршуються фінансові результати їх діяльності, вони не здатні отримувати прибуток, наслідком чого може бути банкрутство. Основна причина настання банкрутства є криза на підприємстві. Для усунення кризових явищ на підприємстві необхідно проводити політику антикризового управління. Проведення політики антикризового управління дозволить підприємству швидко реагувати на негативні явища внутрішнього і зовнішнього середовища.

Автори статті розглянули шляхи фінансового оздоровлення та запобігання банкрутству підприємств, як у вітчизняній, так і у світовій практиці. На підставі цього запропоновано власні рекомендації, а також використовувати коефіцієнт ефективності фінансового оздоровлення, що є науковою новизною як у вітчизняній, так і в зарубіжній науці.

Також за результатами дослідження доведено, що найбільш ефективним підходом до фінансового оздоровлення є проведення діагностики фінансово-господарського стану протягом діяльності підприємства в усіх напрямках, що дозволить своєчасно виявити проблеми, які виникли, і усунути їх з найменшими втратами.

Під час дослідження, з використанням досвіду зарубіжних вчених, удосконалено заходи попередження кризи та банкрутства на кожному етапі антикризового управління. Доведено, що саме проведення причинно-наслідкового аналізу фінансової кризи, спрямованого на ідентифікацію внутрішніх і зовнішніх чинників його виникнення, а також визначення виду кризи і його стадії в певний момент часу, дозволяє вибрати найбільш ефективні інструменти підвищення фінансової стійкості підприємства.

Проаналізовано доречність проведення фінансового аналізу господарської діяльності на етапі діагностики та систематизовано основні показники оцінки фінансового стану.

Досліджено досвід щодо виходу з кризового стану вітчизняних і зарубіжних підприємств. На підставі цього доведено, що ефективність процедур фінансового оздоровлення підприємства залежить від правильності обраної тактики дій. Зі світової практики автори виділяють і розглядають такі види тактики, як захисна і наступальна.

Проблема фінансового оздоровлення підприємств і далі залишається до кінця не вирішеною, тому автори планують глибше вивчати проблематику виникнення кризових ситуацій, пропонуючи нові, більш вдосконалені і ефективні, шляхи фінансового оздоровлення та запобігання банкрутству.

ЛІТЕРАТУРА

1. Калюжна Ю. В. Експрес – діагностика кризового стану підприємства з метою визначення різновиду банкрутства. *Вісник ДНУ*. 2014. № 2014/3. С. 103-108.
2. Карпунина Е. В. Прогнозирование риска банкротства в современных условиях : монография / под. ред. Е. В. Карпуниной. Москва : Ваш полиграфический партнер, 2015. 320 с.
3. Ладунка І.С., Андрюшина О.І. Антикризове управління підприємством. *Мукачівський державний університет*. 2017. № 8/2017. С.278-281.
4. Новый стандарт ISO 31000:2009 для эффективного управления рисками. URL: <http://www.klubok.net>. (дата звернення 02.03.2018).
5. Салига, С. Я. Управління фінансовою санацією підприємства [Текст] / С. Я. Салига, О. І. Даций. Київ : Центр навчальної літератури, 2015. – 240 с.
6. Taleb N. N. Antifragile: Things That Gain from Disorder. New York : Random House, 2012. 196 p.
7. Файншмидт Е., Юрьева Т. Зарубежная практика антикризисного управления. Москва : Изд. РАГС, 2008. 168 с.
8. Чернова А. Действенные способы избавиться от всех лишних затрат разом // Финансовый директор. 2010. №4. С. 14—20.
9. United States Bankruptcy Code 2015 Edition: Quick Desk. CreateSpace Independent Publishing Platform. Michigan : Legal Publishing Ltd, 2015. 432 p.

REFERENCES

1. Kalyuzhna, Yu. V. Ekspres – diagnostika krizovogo stanu pidpriyemstva z metoyu viznachennya riznovidu bankrutstva. *Visnik DNU*. 2014. № 2014/3. S. 103–108.
2. Karpunina, E. V. Prognozirovanie riska bankrotstva v sovremennyh usloviyah : monografiya / pod. red. E. V. Karpuninoj. Moskva : Vash poligraficheskij partner, 2015. 320 s.
3. Ladunka, I.S. and Andryushina, O.I. Antikrizove upravlinnya pidpriyemstvom. *Mukachivskij derzhavnij universitet*. 2017. № 8/2017. S.278 – 281.
4. Novyj standart ISO 31000:2009 dlya effektivnogo upravleniya riskami. URL: <http://www.klubok.net>. (data zvernennya 02.03.2018).
5. Saliga, S. Ya. Upravlinnya finansovoyu sanaciyeyu pidpriyemstva [Tekst] / S. Ya. Saliga, O. I. Dacij. – K. : Centr navchalnoyi literaturi, 2015. – 240 s.
6. Taleb, N. N. Antifragile: Things That Gain from Disorder. New York : Random House, 2012. 196 s.
7. Fajnshtmidt, E., and Yureva, T. Zarubezhnaya praktika antikrizisnogo upravleniya. Moskva : Izd. RAGS, 2008. 168 s.
8. Chernova, A. Dejstvennye sposoby izbavitsya ot vseh lishnih zatrat razom // Finansovij direktor. 2010. №4. S. 14—20.
9. United States Bankruptcy Code 2015 Edition: Quick Desk. CreateSpace Independent Publishing Platform. Michigan : Legal Publishing Ltd, 2015. 432 s.